

ЯВИЩЕ ОМОНІМІЇ В ЕПОНІМІЇ

Остапенко М. П.

молодша наукова співробітниця відділу загального мовознавства

Інститут мовознавства імені О. О. Потебні

Національної академії наук України

вул. Грушевського, 4, Київ, Україна

orcid.org/0000-0002-6378-7467

mari_ost@ukr.net

Ключові слова:

*деономастичний словотвір,
семантична деривація, епонім,
«фальшиві друзі» перекладача,
внутрішньомовна омонімія.*

Статтю присвячено опису явища омонімії в епонімії, простеженого на зібраному лексичному матеріалі із загальномовних словників української, англійської та французької мов. Епоніми трактуємо як слова або словосполучення, утворені від власних назв шляхом переосмислення значення твірної основи, а омоніми – як слова, що при однаковому звучанні або написанні мають абсолютно різні значення.

Для деономастичних одиниць омонімія може реалізовуватись на рівнях твірних пропріативів та похідних епонімів. Ілюстрацією омонімії на рівні твірних одиниць є лексеми англ. spencer¹ «коротка куртка», англ. spencer² «перука» та англ. spencer³ «рятівний круг», утворені від імен Джорджа Спенсера, Чарльза Спенсера та Крістофера Майнера Спенсера відповідно. Омнімія на рівні похідних одиниць репрезентована словами фр. limousine¹ «вовняне пальто, що його носили пастухи», фр. limousine² «вид легкового автомобіля» та фр. limousine³ «порода корів», що походять від назви місцевості фр. Limousin.

Зафіксовано приклади, де омонімія може бути представлена на обох рівнях водночас (напр., лексема укр. бостон¹ «тканина саржевого переплетення ниток» походить від назви м. Бостона у Великобританії, тоді як укр. бостон² «повільний вальс» та укр. бостон³ «картярська гра» утворено від назви м. Бостона у США).

Епоніми можуть бути омонімами до одиниць, утворених не від власних назв. Наприклад, слово тор¹ походить від лат. torus «опуклість» і позначає «геометричне тіло, утворене обертанням круга навколо осі, що лежить у площині цього круга і не перетинає його», а лексема тор² позначає маловживану позасистемну одиницю тиску та походить від прізвища італійського вченого Е. Торрічеллі.

Епоніми можуть вступати у відношення міжмовної омонімії. Наприклад, похідні слова від імені Robert: англ. robin використовується на позначення птахів, риб і рослин різних видів, тоді як фр. robin позначає дурня, наївну людину, барана. Вживання омонімії при творенні епонімів може свідомо використовуватись для мовної гри, що продемонстрував Поль Еміль Лекок де Буабодран при створенні назви для відкритого ним хімічного елемента галію.

THE PHENOMENON OF HOMONYMY IN EPONYMY

Ostapenko M. P.

*Junior Researcher at the Department of General Linguistics
Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine
Hrushevsky str., 4, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6378-7467
mari_ost@ukr.net*

Key words: *deonomastic word formation, semantic derivation, eponym, “false friends” of the translator, intralingual homonymy.*

The article is devoted to the description of the phenomenon of homonymy in eponymy, traced in the lexical material collected from the dictionaries of Ukrainian, English and French languages. Eponyms are interpreted as words or phrases formed from proper names by rethinking the meaning of the creative basis, and homonyms are understood as words that have the same sound or written form, but completely different meanings.

Homonymy can be realized at the levels of creative bases and derived eponyms. An illustration of homonymy at the level of creative units are tokens Eng. spencer¹ “short jacket”, Eng. spencer² “wig” and Eng. spencer³ “life-belt”, formed from the names of George Spencer, Charles Spencer and Christopher Miner Spencer, in accordance. Homonymy at the level of derived units is represented by the words Fr. limousine¹ “woolen coat worn by shepherds”, Fr. limousine² “type of car” and Fr. limousine³ “breed of cows”. All tokens are derived from the name of the place Fr. Limousine.

There are examples where homonymy can be represented at both levels at the same time (e.g. the token Ukr. бостон¹ “twill weave fabric” comes from the name of Boston city in the UK, while Ukr. бостон² “slow waltz” and Ukr. бостон³ “card game” were formed from the name of Boston city in the United States).

Eponyms can be homonyms to words that were not created from proper names. For example, the word Ukr. топ¹ comes from Lat. torus “convexity” and means “a geometric body formed by rotating a circle around its axis that lies in the plane of this circle and does not cross it”, and Ukr. топ² means a little-used extrasystemic unit of pressure and comes from the name of Italian scientist E. Torricelli.

Eponyms can enter in the relationship of interlingual homonymy, for example, derived words from the name Robert: Eng. robin is used to denote birds, fish and plants of different species, while Fr. robin denotes a fool, a naive man, a ram. The use of homonyms in the creation of eponyms can be consciously used for language play, as Paul Emile Lecoq de Boisbaudran had demonstrated in creating the name for the chemical element gallium.

Постановка проблеми. Епоніми – слова або словосполучення, утворені від власних назв шляхом переосмислення значення твірної основи – є частиною лексико-семантичної системи мови. Їм, як і іншим одиницям цієї системи, притаманні відношення синонімії, антонімії та омонімії. Омоніми – це, як відомо, «слова або їхні окремі граматичні форми, а також стійкі словосполучення, морфеми, синтаксичні конструкції, що при однаковому звучанні (або написанні) мають абсолютно різні значення» [1, с. 434]. На відміну від полісемії та синонімії, які є закономірними явищами для мовної системи, реалізацією асиметричного дуалізму мовного знака, омонімія є асистемним мовним

явищем. Власне омонімії присвячували свої праці А. П. Критенко, В. В. Виноградов, Г. М. Муқан, А. В. Мамрак, О. М. Демська, І. М. Кульчицький, М. П. Кочерган, О. О. Тараненко та інші. Проте явище омонімії в епонімії ще не було комплексно досліджено на загальномовному матеріалі, що і визначає новизну цієї розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теренах України загальнотеоретичному осмисленню епонімії присвятили свою увагу такі науковці, як М. М. Дзюба, О. П. Ковальчук, С. С. Єрмоленко, Ю. О. Карпенко та тощо. Поза межами України епоніми входили в коло наукових зацікавлень багатьох дослідників, як-от

М. Г. Блау, В. Н. Губін, В. М. Лейчик, Ж. Лебук, М. Мансер, Г. Стерн, М. Фрімен, В. Швайкарт, О. В. Суперанська, Н. В. Подольська та інші. У деяких розвідках епоніми отримали інше термінологічне виокремлення, зокрема Є. С. Отін та Г. П. Лукаш вивчали метафорично переосмислені відонімні лексеми, трактуючи їх як конотативні власні назви чи конотоніми.

Численними є розвідки, присвячені вивченню деономастичних термінів. Окремі лексико-семантичні розряди епонімів-термінів досліджували Н. В. Бондар, С. І. Лехніцька, І. В. Каминіна, В. Г. Синиця, Л. В. Стегніцька, І. Є. Томка (медицина, біологія), Л. М. Конопляник, Р. Б. Микульчик (фізика), О. В. Романчук, Р. С. Коваль (спорт), В. В. Тарасова (хімія), Л. А. Закреницька (християнське богослів'я), Р. Я. Дмитрасевич (юридична психологія) та інші.

У деяких із вищезгаданих досліджень увага приділяється і явищу омонімії. М. М. Дзюба, яка здійснила ґрунтовне дослідження відонімних (епонімічних) термінів української мови, присвятила увагу й омонімічним відношенням серед відповідних одиниць. Варто зауважити, що дослідниця, згідно з давньою традицією (див. визначення слова гр. *ἐπώνυμος* [2, с. 523]), трактує епоніми як «власні назви будь-якого класу на позначення конкретного носія імені, від якої утворено терміни» [3, с. 16]. М. М. Дзюба пропонує іменувати специфічний вид термінологічної омонімії, що виникає внаслідок використання у складі внутрішньої форми термінів однакового прізвища (із різними референтами), *епонімічною омонімією* [3, с. 15]. Як приклад дослідниця навела імена лікарів Франсуа Пті (фр. *François Pourfour du Petit*) та Жана Луї Пті (фр. *Jean-Louis Petit*), чий прізвища ввійшли до складу термінів *канал Пті* (Франсуа Пті) і *трикутник Пті* (Жан Луї Пті) [3, с. 15].

Про омонімію, але вже стосовно похідних деонімічних термінологічних одиниць, М. М. Дзюба згадує поряд із полісемією, підкреслюючи, що «епонімічний термін однієї лексичної форми може демонструвати й полісемічні, й омонімічні відношення одночасно» [3, с. 14–15]. Як ілюстрацію нею наведено складений медичний термін *симптом Волковича*, який може позначати 1) «гіпотрофію або атрофію м'язів передньої черевної стінки в ілеоцекальній ділянці, що є ймовірною ознакою хронічного апендициту»; 2) «вимушене положення хворого на спині з розведеними й зігнутими в колінах і тазостегнових суглобах ногами при переломі переднього відділу тазу»; 3) «підсилення болю в момент відведення сліпої кишки назовні, що є ознакою хронічного апендициту». М. М. Дзюба зауважила, що для цього терміна перше і третє значення мають спільну ядерну

сему (ознака хронічного апендициту), що свідчить про полісемію, тоді як термін у другому значенні є омонімом щодо першого і третього [3, с. 15].

Про омонімічні відношення між термінами-епонімами згадує і Н. В. Бондар, вивчаючи гастроентерологічну термінологію німецької мови. Дослідниця говорить про омонімію на рівні твірної одиниці і вказує, що «омонімами часто виступають епонімічні компоненти, тобто однакові прізвища, які належать різним науковцям» [4, с. 73], проте поєднуються ці пропріативи з різними стрижневими словами: нім. *Whipple-Krankheit*, що утворено від прізвища американського патологоанатома Джорджа Уіпла (англ. *George Hoyt Whipple*), та нім. *Whipple-Operation*, що походить від прізвища американського хірурга Алена Уіпла (англ. *Allen Oldfather Whipple*) [4, с. 73]. У наведених вище прикладах омоніми-пропріативи поєднуються з різними стрижневими словами, тому такі словосполучення не є повними омонімами.

О. П. Ковальчук говорить про омонімію, досліджуючи епоніми у межах окремих лексико-семантичних гнізд відономастичних одиниць. Зокрема, дослідниця наводить лексему, утворену внаслідок «спотворення» твірного оніма: діал. укр. *бандура* [ЕСУМ 1, с. 133] «картопля» від нім. *Brandenburg* [5, с. 113]. Синонімічна лексема укр. *бараболя* [ЕСУМ 1, с. 137–138] «картопля», на думку укладачів Етимологічного словника української мови, також була утворена від назви цієї німецької землі (саме через Бранденбург картопля поширювалась на схід) і «на ці фонетичні видозміни могла мати вплив звукова форма давніших українських слів типу *балаболка*» [ЕСУМ 1, с. 137–138]. З огляду на вищезазначене варто зауважити про фонетичну подібність нім. *Brandenburg* до назви українського музичного інструмента укр. *бандура*. Відповідно, на нашу думку, діалектна лексема укр. *бандура* була утворена внаслідок паронімічної атракції.

Мета і завдання статті – охарактеризувати явище омонімії в епонімії на загальномовному матеріалі.

Об'єктом дослідження є однослівні епоніми, виокремлені методом суцільної вибірки зі словників української, англійської та французької мов (Етимологічний словник української мови у 7 томах, Словник іншомовних слів за редакцією академіка О. С. Мельничука, *Origins: An Etymological Dictionary of Modern English* Еріка Партріджа *Dictionnaire étymologie de la langue française* Альбера Доза) та з інших, принагідно залучених, ресурсів. У цій розвідці ми підходимо максимально широко до визначення об'єкта дослідження, не обмежуючись лише термінологією, окремими лексико-семантичними розрядами чи стилістично маркованими одиницями, а беручи до уваги всі можливі випадки.

Предметом дослідження є явище омонімії, простежене на зібраному лексичному матеріалі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У своєму аналізі ми виходимо із базової тричленної моделі опису епонімії, де основними параметрами є твірний онім, похідний епонім та зв'язок між першим і другим компонентами, тому вважаємо за доцільне простежити наявність омонімічних відношень в аспекті твірної та похідної складової цієї моделі.

Для однослівних епонімів омонімія може реалізовуватись одночасно як на рівні твірної пропріатива, так і на рівні похідної одиниці.

Наприклад, лексему англ. *spencer* [OED] та запозичені діал. укр. *спенсер* [ЕСУМ 5, с. 368–369] і фр. *spencer* [DÉLF, р. 680], що позначають коротку куртку або жакет, було утворено від прізвища британського політика сира Джорджа Джона Спенсера (англ. *George Spencer, 2nd Earl Spencer*), який увів у моду одяг такого типу. Від прізвища іншого Спенсера, а саме Чарльза Спенсера, графа Сандерлендського (англ. *Charles Spencer, third Earl of Sunderland*) в англійській мові було утворено лексему, зараз застарілу, для позначення перуки (англ. *Spencer* [OED]). Причина такої номінації не відома. Від прізвища винахідника Крістофера Майнера Спенсера (англ. *Christopher Miner Spencer*) в англійській мові було утворено назву для винайденого ним рятівного круга (англ. *Spencer* [OED]). Як показують приклади, твірні оніми є омонімами, оскільки позначають різні денотати, і відповідні похідні епоніми також є омонімами, оскільки використовуються для номінації різних об'єктів дійсності і не мають жодних спільних сем.

Іншим подібним прикладом, де омонімія реалізована одночасно стосовно твірних та похідних одиниць, є лексема укр. *бостон* [СІС, с. 128], що може позначати високоякісну тканину саржевого переплетення ниток, танець чи картярську гру. Найменування тканини походить від назви м. Бостона (англ. *Boston*) у Великобританії, тоді як найменування картярської гри та танцю – від назви м. Бостона (англ. *Boston*) у США [СІС, с. 128]. В англійській і французькій мовах зафіксовані лексеми англ. *boston* [OED] та фр. *boston* [CNRTL] лише зі значеннями «картярська гра» та «повільний вальс». Для позначення тканини використовуються словосполучення англ. *boston cloth* та фр. *tissu boston*. Оскільки в англійській та французькій мовах твірним пропріативом для обох похідних епонімів є одна й та сама назва міста, тут ми фіксуємо омонімію лише на рівні похідних одиниць.

Омонімія лише на рівні похідних одиниць також репрезентована лексемами фр. *limousine*¹ [DÉLF, р. 438] «вовняне пальто, що його носили

пастухи», фр. *limousine*² [DÉLF, р. 438] «вид легкового автомобіля» та фр. *limousine*³ «порода корів». Усі три слова утворено від назви місцевості фр. *Limousin*. Порода корів вивели у XIX ст. саме в цій історичній області, і вовняне пальто також було поширене у цьому регіоні [DÉLF, р. 438]. Назва для автомобіля за однією з версій, походить від фр. *limousine*¹, оскільки пальто, як і машина, добре захищали від дощу [CNRTL]. За іншими версіями, винахідник фр. *Charles Jeantaud* назвав автомобіль на честь місцевості, де народився [CNRTL], або лімузин був поширений саме на цій території [DÉLF, р. 438].

В англійській мові подібними прикладами є англ. *mackinaw*¹ [EDME, р. 1856] «важке пальто» та англ. *mackinaw*² [EDME, р. 1856] «човен». Епоніми є наслідком стягнення словосполучень англ. *Mackinaw coat* та англ. *Mackinaw boat* відповідно і утворені від назви острова, (англ. *Mackinac*; назва міста на острові – англ. *Mackinaw*), розташованого у протоці, що з'єднує озера Мічиган та Гурон.

Слова фр. *mercuriale*¹ [DÉLF, р. 470] «пролесник», *mercuriale*² [DÉLF, р. 470] «суддівські збори» та *mercuriale*³ [DÉLF, р. 470] «столік для торгівлі» походять від імені римського бога Меркурія (лат. *Mercurius*). Лексико-семантичний варіант *mercuriale*¹ (як і англ. *mercurial*²) утворено внаслідок стягнення словосполучення лат. *mercurialis (herba)* «трава Меркурія». Меркурій був, серед іншого, богом торгівлі, тому і стіл для торгівлі *mercuriale*³ було названо за іменем цього божества. Лексема фр. *mercuriale*² [DÉLF, р. 470] позначає суддівські збори після дня святого Мартина та Великодня, що проходили у середу, а слово фр. *Mercredi* «середа» походить від лат. *dies Mercurii* «день Меркурія» [CNRTL]. Потім лексема фр. *mercuriale*² внаслідок метонімічного розвитку значення стала позначати промову президента на цих зборах, і далі, за аналогією – інавгураційну промову членів прокуратури. В англійській мові англ. *mercurial*¹ має значення «пов'язаний з богом Меркурієм (заст.); пов'язаний з професією злодія»; англ. *mercurial*² – «пов'язаний з планетою Меркурій»; англ. *mercurial*³ – «народжений під впливом планети Меркурій, наділений красномовством, винахідливістю, здібністю до торгівлі»; англ. *mercurial*⁴ – «леткий, непостійний, активний, винахідливий» (розвиток значення *mercurial*³ та під впливом властивостей ртуті); англ. *mercurial*⁵ – «пов'язаний з ртуттю, містить у своєму складі ртуть» [OED]. Також зафіксовано шостий омонімічний прикметник англ. *mercurial*⁶, у значенні «пов'язаний з ртуттю – однією з алхімічних першостихій» [OED].

Епоніми можуть бути омонімами щодо інших лексем, утворених не від власних назв. Наприклад,

у Словнику іншомовних слів за ред. О. О. Мельничука зафіксовано три слова укр. *тор*. Лексема *тор*¹ [СІС, с. 832] походить від лат. *torus* «опуклість» і позначає «геометричне тіло, утворене обертанням круга навколо осі, що лежить у площині цього круга і не перетинає його» [СУМ 10, с. 199]. Слово *тор*² [СІС, с. 832], що позначає маловживану позасистемну одиницю тиску, було утворено від прізвища італійського вченого Е. Торрічеллі шляхом усічення. *Тор*³ [СІС, с. 832] (від давньосканд. *Thórr*, пов'язаного з іє. **(s)tene* – «грим») є іменем давньоскандинавського бога грому і блискавки. Серед наведених одиниць лише *тор*² є епонімом, оскільки *тор*¹ походить від апелатива, тоді як *Тор*³ є пропріативом, що не отримав подальшого переосмислення значення. На додаток до вищезазначених лексем *Етимологічний словник української мови* фіксує ще одну, вже четверту омонімічну лексему *тор* [ЕСУМ 5, р. 602] «колія» (пор. укр. *торувати* «прокладати шлях»). Це слово зіставляється з гр. *τορός* «пронизливий, різкий, стрімкий» та д.-інд. *tārāḥ* «пронизливий» і також епонімом не є.

Іншим подібним прикладом, де епоніми є омонімами до не-епонімів, є лексеми фр. *colin*¹ [DÉLF, р. 187] «різновид риби путасу великого розміру», *colin*² [DÉLF, р. 187] «невеликий американський птах із заокругленим дзьобом з родини Gallinaceae» та *colin*³ [CNRTL] «молодий закоханий пастух у театральній постановці». Слово *colin*¹ утворено за допомогою суфікса *-in* від нідерл. *koolvis* [CNRTL] або від англ. *coalfish* [CNRTL; DÉLF, р. 187], що дослівно перекладається як «вугільна риба». Причиною для такого найменування є колір спини цієї риби. Лексему *colin*² було утворено шляхом афези французького імені *Nicolas*. Слово *colin*³ походить від імені фр. *Colin*, утвореного внаслідок зміни суфіксу в імені фр. *Nicolas*. Відповідно, найменування для птаха і пастуха утворені від спільного твірного пропріатива.

Для слів *colin*² та *colin*³ мотивацію точно встановити не вдається. Обидві одиниці утворені від поширеного у французькій мові чоловічого імені. Такі віртуальні власні імена англійський лінгвіст А. Гардінер називав «невтіленими» (*disembodied*), протиставляючи їх іменам, які мають унікальну референцію і через це є «втіленими» (*embodied*) [13]. Прикладом «втіленого» імені є ім'я англійського хіміка Чарльза Макінтоша (англ. *Charles Macintosh*), який винайшов плащ з водонепроникної тканини (англ. *macintosh* [EDME, р. 1856]). Ілюстрацією епонімів-омонімів української мови, що їх було утворено від невтільеного імені, є *іванчик*¹ «деревій» [ЕСУМ 2, с. 228] та *іванчик*² «трясогузка» [ЕСУМ 2, с. 228]. Ці та інші лексеми, про які

говорить С. С. Єрмоленко [14, с. 21], було утворено від чоловічого власного імені укр. *Іван*, проте встановити точно, чому ці слова мотивуються у такий спосіб, не видається можливим.

Серед зібраного матеріалу було зафіксовано приклади т. зв. «фальшивих друзів перекладача» або міжмовних омонімів. Міжмовними омонімами вважають ті одиниці, що повністю збігаються або є дещо подібними за формою вираження у різних мовах, але мають відмінні сигніфікати [15].

Ілюстрацією міжмовних омонімів є лексеми укр. *амазонка* [СУМ 1, р. 37; СІС, с. 48], англ. *amazon* [OED], фр. *amazone* [CNRTL]. Слова було утворено від назви міфічного войовничого племені жінок (гр. *Ἀμαζόνες*), і в українській та французькій мовах ці одиниці мають значення «жіноча довга сукня спеціального крою для їзди верхи» [СУМ 1, с. 37; СІС, с. 48; CNRTL] та «жінка-вершниця» [СУМ 1, с. 37; СІС, с. 48; CNRTL], тоді як в англійській мові це «сильна, войовнича, маскулітна жінка» [OED].

Іншим подібним прикладом є слово укр. *лабрадор* [ЕСУМ 3, р. 175] – мінерал класу силікатів, який отримав назву від півострова Лабрадор (англ. *Labrador Peninsula*), де його було вперше знайдено. В англійській і французькій мовах лексеми із цим значенням мають вигляд англ. *labradorite* [16, с. 10] та фр. *labradorite* [DÉLF, р. 425], слова англ. *labrador* [16, с. 10] та фр. *labrador* [CNRTL] вживаються рідше. Варто зазначити, що в українській мові лексема укр. *лабрадорум* [ЕСУМ 3, с. 175; 16, с. 10] позначає магматичну гірську породу, утворену з мінералу лабрадор. Також згадаємо породу собак англ. *labrador* [OED], фр. *labrador* [CNRTL], укр. *лабрадор*, найменування для якої також було утворено від назви півострова Лабрадор. В англійській та французькій мовах лексеми англ. *labrador* [OED], фр. *labrador* [CNRTL] також можуть позначати породу маленьких качок з чорним оперенням [OED; CNRTL]. Відповідно, ці слова є омонімами на рівні похідних одиниць.

В англійській та французькій мові є пари міжмовних омонімів, пов'язаних з чоловічим іменем *Роберт*. В англійській мові лексема англ. *robin* є здрібнілою формою імені англ. *Robert* [OED] і використовується на позначення птахів, риб і рослин різних видів. Лексема фр. *robin* [DÉLF, р. 635; CNRTL] позначає дурня, наївну людину, барана (а також застаріле значення лексеми – «адвокат, людина закону» з негативним відтінком) і утворена від імені фр. *Robert*. У Середньовіччі це французьке ім'я використовувалось на позначення нерозумного та претензійного селянина.

Іншою парою міжмовних омонімів є лексеми англ. *robinet* [OED] та фр. *robinet* [DÉLF, р. 635]. В англійській мові слова англ. *robinet*¹ [OED]

«частина підйомної снасті» та англ. *robinet*² [OED] «маленька гармата» походять від імені англ. *Robin* і є застарілими. У значенні англ. *robinet*⁴ [OED] «кран труби» слово було запозичене з французької мови, де лексема фр. *robinet* позначала частину крану для вмикання та вимикання води. Французьке слово фр. *robinet* походить від фр. *robin* «баран» (що утворено від імені фр. *Robert*), оскільки перші ручки кранів за своїм виглядом нагадували маленькі голови баранів [CNRTL].

Особливим прикладом міжмовної омонімії є епонім, утворений від імені англійського винахідника Джеймса Харрісона Картера (англ. *James Harrison Carter*), але вживаний в інших, ніж англійській, мовах: укр. *картер* [СУМ 4, с. 110], фр. *carter* [DÉLF, р. 145] – металевий корпус поршневої машини, зубчастих передач, у якому розміщені вали, осі тощо. В англійській мові цей пристрій позначається лексемою *crankcase* [17], натомість ім'я винахідника тут епонімом не стало, а омонімічне слово англ. *carter* [OED] має значення «візник».

Явище омонімії може використовуватись як елемент мовної гри, що продемонстрував Поль Еміль Лекок де Буабодран (фр. *Paul-Emile Lecoq de Boisbaudran*) при створенні назви для відкритого ним у 1875 році хімічного елемента *галію* (*Gallium*, 31 [18]). Дослідник запропонував найменування на честь своєї рідної країни – Франції. Її латинська назва *Gallia* походить від назви племені *Galli* – «галли», яка, в свою чергу, є омонімом латинського іменника *gallus* – «півень». Прізвище ж науковця *Lecoq* співзвучно з французьким словом *le coq* – «півень». Як зауважив письменник Сем Кін (англ. *Sam Kean*): «прихильники теорій змови звинувачували Лекока де Буабодрана в тому, як він кмітливо назвав елемент на свою честь» [19].

Висновки і перспективи подальших розробок. Омонімія є асистемним мовним явищем і притаманна епонімам як одиницям лексико-семантичної системи мови. Для деономастичних одиниць омонімія може реалізовуватись на рівнях твірних пропріативів та похідних епонімів. Зафіксовано приклади, де омонімія представлена на обох рівнях водночас. Епоніми можуть бути омонімами до одиниць, утворених не від власних назв. Епоніми можуть вступати у відношення як внутрішньомовної, так і міжмовної омонімії. Використання омонімії при творенні епонімів може подекуди свідомо використовуватись для мовної гри.

Подальше вивчення явища омонімії в царині епонімії, серед похідних епонімів та твірних щодо них лексем, дозволить глибше дослідити особливості деонімічного словотвору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тараненко О. О. Омоніми. *Українська мова : енциклопедія* / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2004. 820 с.
2. Вейсман А. Д. Греческо-русский словарь. Москва : Типография «Наука». 2011. 1371 с.
3. Дзюба М. М. Епоніми в українській науковій термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Луцьк, 2011. 20 с.
4. Бондар Н. В. Лексико-семантичні та структурні особливості термінів-епонімів у німецькомовній гастроентерології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2017. Вип. 64 (1). С. 71–74. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64(1)_26) (дата звернення: 21.04.2022).
5. Ковальчук О. П. Структурно-семантичні особливості епонімів англійської та української мов : дис. ... канд. філ. наук. Дрогобич, 2019. 188 с.
6. Етимологічний словник української мови: у 7 томах. Київ : Наукова думка, 1972–2012.
7. Oxford English dictionary on CD-ROM (v. 4.0). Oxford, 2009.
8. Dauzat A. Dictionnaire étymologie de la langue française. Paris : Larousse, 1938. 762 p.
9. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. Київ : Головна Редакція Української Радянської Енциклопедії, 1985. 966 с.
10. Centre national de ressources textuelles et lexicales. URL: <https://www.cnrtl.fr> (дата звернення: 21.04.2022).
11. Partridge E. *Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English*. Front Cover. Routledge. 1966. 4218 p. (electr. vers.).
12. Словник української мови: в 11 томах. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
13. Gardiner Alan. *The Theory of Proper Names: A Controversial Essay*. London; New York : Oxford University Press, 1957.
14. Єрмоленко С. С. Linguistic description of eponymy: parameters and problems. *Мовознавство*. 2018. № 4. С. 10–26.
15. Юзвяк І. Лексична міжмовна омонімія на матеріалі української та турецької мов. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. № 676. С. 125–128.
16. Мала гірнича енциклопедія / За ред. В. С. Білецького. Т. 2. Донецьк : Донбас, 2007. 652 с.
17. Encyclopedia Britannica. URL: <https://britannica.com> (дата звернення: 21.04.2022).
18. Systema Periodicum. URL: <https://www.ptable.com/?lang=la> (дата звернення: 21.04.2022).

19. Kean, Sam. *The Disappearing Spoon: And Other True Tales of Madness, Love, and the History of the World from the Periodic Table of the Elements*. URL: [https://books.google.com.ua/books?id=LFsmCwAAQBAJ&dq=inauthor:"Сэм+Кин"&hl=ru&source=gbs_navlinks_s](https://books.google.com.ua/books?id=LFsmCwAAQBAJ&dq=inauthor:) (дата звернення: 21.04.2022).

REFERENCES

1. Taranenko, O. O. (2004). *Omonimy [Homonymy] / Ukrainska mova : entsyklopediia / redkol. V. M. Rusanivskiy, O. O. Taranenko, M. P. Ziabliuk ta in.* Kyiv : Ukrainska entsyklopediia. 820 p. [In Ukrainian]
2. Veisman, A. D. (2011). *Hrecheko-russkyi slovar. [Greek-Russian dictionary]*. M. : Typohrafiya "Nauka". 1371 p.
3. Dzyuba, M. M. (2011). *Eponimy v ukrainskii naukovii terminologii [Eponyms in Ukrainian scientific terminology] : Ph.D. Thesis Abstract*. Lutsk. 20 p. [In Ukrainian]
4. Bondar, N. V. (2017). *Leksyko-semantychni ta strukturni osoblyvosti terminiv-eponimiv u nimetskomovnij gastroenterologii. [Lexical-semantic and structural features of the terms-eponyms in German gastroenterology] Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Serii: Filolohichna. Vyp. 64 (1), pp. 71–74 (accessed: 21 April 2022).* [In Ukrainian]
5. Koval'chuk, O. P. (2019) *Strukturno-semantychni osoblyvosti eponimiv anglijs'koi' ta ukrai'ns'koi' mov [Structural and semantic features of English and Ukrainian eponyms]*. Ph.D. Thesis Drogobych. 188 p. [In Ukrainian]
6. *Etymologichnyj slovnyk ukrai'ns'koi' movy: u 7 t. (1972–2012) [Etymological dictionary of Ukrainian language]*. K. : Naukova dumka. [In Ukrainian]
7. *Oxford English dictionary on CD-ROM (v. 4.0)*. Oxford, 2009.
8. Dautzat, A. *Dictionnaire étymologie de la langue française*. Paris : Larousse. 1938. 762 p.
9. *Slovnyk inshomovnykh sliv. (1985). [Dictionary of foreign words] / Za red. O. S. Melnychuka*. K. : Holovna Redaktsiia Ukrainskoi Radianskoi Entsyklopedii. 966 p.
10. Centre national de ressources textuelles et lexicales. URL: <https://www.cnrtl.fr> (accessed: 21 April 2022).
11. Partridge, E. (1966) *Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English*. Front Cover. Routledge. 4218 p. (electr. vers.).
12. *Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh. (1970–1980). [Dictionary of Ukrainian languages: in 11 volumes]*. Kyiv : Naukova dumka.
13. Gardiner Alan. *The Theory of Proper Names: A Controversial Essay*. London; New York : Oxford University Press, 1957.
14. Yermolenko, S. S. (2018) *Linguistic description of eponymy: parameters and problems. Movoznavstvo. № 4. С. 10–26. [In English]*
15. Iuzviak, I. (2010) *Leksychna mizhmovna omonimiia na materiali ukrainskoi ta turetskoi mov. [Lexical interlingual homonymy on the material of Ukrainian and Turkish languages]*. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhniky"*. Serii "Problemy ukrainskoi terminologii". Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky. № 676. Pp. 125–128. [In Ukrainian]
16. *Mala hirnycha entsyklopediia. (2007). [Concise mining encyclopaedia] / Za red. V. S. Biletskoho. T. 2. Donetsk : Donbas. 652 p.*
17. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://britannica.com> (accessed: 21 April 2022).
18. *Systema Periodicum*. URL: <https://www.ptable.com/?lang=la> (accessed: 21 April 2022).
19. Kean, Sam. *The Disappearing Spoon: And Other True Tales of Madness, Love, and the History of the World from the Periodic Table of the Elements*. URL: [https://books.google.com.ua/books?id=LFsmCwAAQBAJ&dq=inauthor:"Сэм+Кин"&hl=ru&source=gbs_navlinks_s](https://books.google.com.ua/books?id=LFsmCwAAQBAJ&dq=inauthor:) (accessed: 21 April 2022).

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- CNRTL – Centre national de ressources textuelles et lexicales
 OED – Oxford English Dictionary
 DÉLF – Dictionnaire étymologie de la langue française
 EDME – Origins: An Etymological Dictionary of Modern English
 SP – Systema Periodicum
 ЕСУМ – ЕТИМОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
 СІС – Словник іншомовних слів за редакцією О. С. Мельничука
 СУМ – Словник української мови: в 11 томах